

Hjørungavåg

14.8.1986

Med forbehold om endringer

SPERRET TIL 14.8.86

KL. 1400.

Gro Harlem Brundtland

STATSMINISTERENS TALE VED AVDUKING AV MONUMENT VED MARKERINGEN AV
1000-ÅRS JUBILEET FOR SLAGET I HJØRUNGAVÅG

Deres Majestet.

Vi har i dag reist et minnesmerke over en 1000 år gammel begivenhet her på Sunnmøre. H M Kong Olav har avduket monumentet, og dette markerer at det er den norske nasjon som har reist minnet. Monumentet er nasjonalt, ikke bare lokalt.

Hvorfor er det grunn for oss ennå i dag å minnes slaget ved Hjørungavåg for 1000 år siden? Og hvorfor vedkommer denne begivenheten hele det norske folk?

Det har ikke alltid vært en norsk nasjon. Det har ikke alltid vært et folk som ble kalt nordmenn. Der var trøndere, horder, romerikinger og hedemarkinger. Alle hadde de sine nes-konger. De ødela for hverandre i innbyrdes strid, og de la seg åpne for overfall utenfra. Slaget her ved Hjørungavåg var en milepel i en ny utvikling. Denne utviklingen skapte for første gang en bevissthet om et norsk folk, en norsk nasjon og en selvstendig norsk stat. Det nye riket bygde på at folket fant former for å samarbeide om de viktigste oppgavene.

Historien forteller at jomsvikingenes tokt i 986 hadde til formål å tvinge landet under dansk overmakt. Motstanden mot dette maktmisbruket ble ikke bare lokal. Lederen av forsvaret var riksstyreren Håkon Jarl. Men det viktigste var at motstanden ikke bare engasjerte jarlen og andre fyrster. Skaldene forteller at jarlen møtte jomsvikingene med den forsvarsorganisasjonen som kalles leidangen. Slaget ved Hjørungavåg er faktisk første gang

vi hører om denne forsvarsordningen. Kildene sier at leidangsfolk fra Hålogaland, Namdalen, Trøndelag, Nordmøre, Romsdal og Sunnmøre var med. Og denne hæren ble kalt med et felles navn, "nordmenn".

Den riksomfattende forsvarsordningen som leidangen var, ble skapt nettopp i denne tiden, på 900-tallet. Leidangen ble til ved avtale mellom folk og riksstyrer, og dette forsvaret bygde på folkelig deltakelse, ved verneplikt for alle frie menn.

Den leidangen som vi for første gang hører om her ved Hjørungavåg, var en av de sentrale institusjonene som var med på å danne en norsk stat. Samtidig var leidangen et uttrykk for at dette, i alle fall delvis, bygde på folkets interesser og folkets medvirkning. Slaget ved Hjørungavåg var en særlig viktig anledning hvor behovet for norsk samarbeid kom til syne, og hvor samarbeidsformene ble satt på en hard prøve.

Slaget ved Hjørungavåg markerte en milepel både i fremveksten av den norske stat og i utviklingen av det norske folkestyret.

Så kan vi spørre: Skal vi ikke samarbeide, også ut over de norske grensene? Hadde det ikke vært like godt, eller det beste, om jomsvikingene i 986 hadde laget et samlet rike, ikke bare av Norge, men av Norge og Danmark? Jovisst skal vi samarbeide ut over de norske grensene. De viktigste oppgavene krever til slutt et samarbeid over alle grenser, av alle folk, om vi skal løse dem fullgodt. Men skal et samarbeid være effektivt, så er formene aldri likegyldige. Det er ikke en god nok form i dag, og det var ikke en god nok form i 986, at den sterke med bruk av sverdet tvinger den svakere under seg. Det var et slikt "samarbeid" toktet til jomsvikingene stod for. Den formen som er holdbar er den som går ut på at folket innser sine felles interesser og lager institusjoner til å løse felles oppgaver. Det var et slikt samarbeid det norske folk samlet seg om for å verne sin frihet og sin selvstendighet mot fremmed voldsmakt.

En annen av dem som skapte den norske nasjonen på 900-tallet var Harald Hårfagre. Sunnmørsdikteren Ivar Aasen stod en gang foran kong Haralds gravhaug. Han skrev da disse linjene:

"Inkje tarv han, tenkjer eg, tavla på gravi,
stein eller stopul med store ord skriven."

Det samme kunne vi si om dem som kjempet her ved Hjørungavåg for 1000 år siden. Det de kjempet for, og det de vant, det lever ennå. Et minnesmerke kan få oss til å huske på hva vi har å verne. Derfor fortjener også de takk som har gått i spissen for å reise dette minnesmerket.